

ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: ПЕРЕДУМОВИ, СПЕЦИФІКА Й ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ

© 2017 ДОВГАЛЬ О. А., ДОВГАЛЬ Г. В.

УДК 339.924

Довгаль О. А., Довгаль Г. В.

Глобальний інноваційний простір: передумови, специфіка й інструменти формування

Мета статті полягає у дослідженні передумов, специфіки й інструментів формування глобального інноваційного простору в сучасних умовах розвитку. На основі узагальнення світових наукових наробок у статті розглянуто процеси формування глобального інноваційного простору, активізації інноваційної політики різних країн, оптимізації державної інноваційної діяльності як чинника конкурентоспроможності національної економіки. Обґрунтовано, що в сучасному світі дедалі більшу роль відіграє глобальне технологічне співробітництво та партнерство, що виникає тоді, коли кілька різних компаній вирішують здійснити спільний проект, основною метою якого стає розвиток знань і створення інноваційних продуктів або обмін науково-технічною інформацією. Цей процес є одним із шляхів формування глобального інноваційного простору, що визначає стратегії розвитку як інноваційних процесів, так і глобалізованої економіки в цілому. Зроблено висновок, що в кінцевому підсумку процеси у сфері інноваційного розвитку мають свою логіку, що відповідає сучасним тенденціям розвитку світової економіки. Інновації, з одного боку, зближують економіки різних країн, а з іншого – призводять до загострення міжнародної конкуренції у світі.

Ключові слова: інновації, глобальний інноваційний простір, інноваційний розвиток, глобальне технологічне співробітництво і партнерство.

Табл.: 1. **Бібл.:** 13.

Довгаль Олена Андріївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: e.a.dovgal@gmail.com

Довгаль Георгій Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри туристичного бізнесу, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: g.dovgal@karazin.ua

УДК 339.924

UDC 339.924

Довгаль Е. А., Довгаль Г. В. Глобальное инновационное пространство: предпосылки, специфика и инструменты формирования

Цель статьи заключается в исследовании предпосылок, специфики и инструментов формирования глобального инновационного пространства в современных условиях развития. На основе обобщения мировых научных наработок в статье рассмотрены процессы формирования глобального инновационного пространства, активизации инновационной политики разных стран, оптимизации государственной инновационной деятельности как фактора конкурентоспособности национальной экономики. Обосновано, что в современном мире все большую роль играет глобальное технологическое сотрудничество и партнерство, возникающее тогда, когда несколько различных компаний решают осуществить совместный проект, основной целью которого становится развитие знаний и создание инновационных продуктов или обмен научно-технической информацией. Этот процесс является одним из путей формирования глобального инновационного пространства, определяет стратегии развития как инновационных процессов, так и глобализации экономики в целом. Сделан вывод, что в конечном счете процессы в области инновационного развития имеют свою логику, соответствующую современным тенденциям развития мировой экономики. Инновации, с одной стороны, сближают экономики различных стран, а с другой – приводят к обострению международной конкуренции в мире.

Ключевые слова: инновации, глобальное инновационное пространство, инновационное развитие, глобальное технологическое сотрудничество и партнерство.

Табл.: 1. **Библ.:** 13.

Довгаль Елена Андреевна – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры международных экономических отношений, Харь-

Dovgal O. A., Dovhal G. V. Global Innovation Space: Prerequisites, Specifics and Tools of Formation

The aim of the article is to study the prerequisites, specifics and tools of formation of the global innovation space under current conditions of development. On the basis of the generalization of the world's scientific developments, the article considers processes of formation of the global innovative space, activation of innovation policies of different countries, optimization of state innovation activity as a factor of competitiveness of the national economy. It is substantiated that in the modern world an increasing role is played by global technological cooperation and partnership arising when several different companies decide to implement a joint project, which main goal is development of knowledge and creation of innovative products or exchange of scientific and technical information. This process is one of the ways to form the global innovation space, determines strategies for development of both innovation processes and globalization of the economy as a whole. It is concluded that in the final reckoning the processes in the field of innovative development have their own logic, which corresponds to the current trends in the development of the world economy. Innovation, on the one hand, brings together economies of different countries and, on the other, leads to aggravation of international competition in the world.

Keywords: innovation, global innovative space, innovative development, global technological cooperation and partnership.

Tbl.: 1. **Bibl.:** 13.

Dovgal Olena A. – Doctor of Science (Economics), Professor, Professor of the Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: e.a.dovgal@gmail.com

ковський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: e.a.dovgal@gmail.com

Довгаль Георгій Владимирович – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри туристичного бізнесу, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: g.dovgal@karazin.ua

Dovhal Georgiy V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Tourism Business, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: g.dovgal@karazin.ua

Процеси економічної глобалізації, формування економіки знань, підвищення значущості інновацій як конкурентної переваги країн визначає зростаючу увагу до інноваційних процесів, інтегрованих у глобальну інноваційну сферу. Технологічне співробітництво й обмін знаннями все більше глобалізуються завдяки розробці та впровадженню нових бізнес-моделей, нових стратегій управління, підвищенню рівня освіти, збільшенню масштабів мобільності висококваліфікованих фахівців, розвитку глобальних інноваційних мереж. Паралельно з цим нові технології зробили можливим і незворотнім сам процес глобалізації, а інновації стали грати двояку роль – одночасно чинника конкуренції і глобальної та регіональної інтеграції. Інноваційні процеси набули небачених раніше масштабів та інтенсивності. При цьому посилилася міжнародна економічна конкуренція, яка супроводжується диференціацією темпів зростання країн світу та наростанням нерівності в їхньому технологічному розвитку.

Світовий досвід свідчить, що інновації відіграють найважливішу роль у забезпеченні економічного розвитку держав. Наприкінці ХХ ст. на частку техніко-технологічних, інформаційних нововведень доводилося до 85 % приросту ВВП. За наявними оцінками, світовий ринок наукомісткої продукції, щорічний оборот якого складає сьогодні близько 2,5 трлн дол., через 10 років досягне 3,5–4 трлн дол. [1]. У зв'язку з цим стає очевидним, що саме глобальні зміни, зумовлені розвитком науки, новітніх інформаційних технологій та міжнародною конкуренцією, надають перетворюючий вплив на всі сфери життя сучасного суспільства, багато в чому визначаючи напрямки та способи повноцінного включення різних країн у глобальний інноваційний простір, що формується.

Проблемам розвитку інноваційного процесу в умовах глобалізації присвячені численні роботи зарубіжних і вітчизняних дослідників. Однак, незважаючи на велику увагу до вивчення цієї проблеми, особливої актуальності сьогодні набувають процеси формування глобального інноваційного простору, активізації інноваційної політики різних країн, оптимізації державної інноваційної діяльності як чинника конкурентоспроможності національної економіки. Враховуючи вищевикладене, автори зробили спробу охарактеризувати передумови, специфіку й інструменти формування глобального інноваційного простору в сучасних умовах розвитку.

Формування глобального інноваційного простору є результатом революції у галузі інформаційних технологій, яка створила матеріальну основу глобалізації економіки, тобто появи нової, відмінної від існуючої раніше економічної системи. Нові інформаційні технології – не просто

інструмент для застосування, але й одночасно процес розвитку, внаслідок чого якоюсь мірою зникає різниця між користувачами та творцями. Вперше в історії людська думка є безпосередньою продуктивною силою, а не просто певним елементом виробничої системи [2, с. 294].

Починаючи з кінця ХХ ст., відбиваючи серйозні зрушення в міжнародному економічному розвитку, світове наукове співтовариство приступило до осмислення нової ролі інновацій як одночасно фактора конкуренції і глобальної та регіональної інтеграції [3]. Інноваційні процеси, з одного боку, набули найширшого розповсюдження по всьому світі, а з іншого – посилилася міжнародна конкуренція, яка супроводжується диференціацією темпів зростання різних країн і наростанням нерівності в їхньому технологічному розвитку. На початку ХХІ ст. провідна п'ятірка країн – США, Японія, Німеччина, Франція і Велика Британія – витрачали на НДДКР більше коштів, ніж усі інші держави світу, разом узяті, причому частка США у зазначеній групі перевищувала 50 % [1]. При цьому, незважаючи на очевидне домінування розвинених держав, у цей же період почала проявляти себе зростаюча роль нових індустріальних країн і ринків, що розвиваються, в інноваційному розвитку. Одночасно йшов процес суттєвої лібералізації міжнародної торгівлі та науково-технічного обміну під керівництвом Світової організації торгівлі, яка сьогодні визначає стратегію глобального економічного розвитку. Все це разом перетворило інноваційні процеси в світовій економіці на чинник поглиблення економічної інтеграції та на двигун загострення міжнародної конкуренції, на необхідну умову повноцінного виходу підприємств і країн на глобальні ринки.

У зв'язку з цим все більш очевидними стають кроки щодо формування глобального інноваційного простору, основу якого складає технологічне партнерство цивілізації, спрямоване на досягнення таких цілей:

- об'єднання зусиль країн і цивілізацій для здійснення в глобальних масштабах стратегії інноваційного прориву, що має забезпечити великомасштабне освоєння і поширення шостого технологічного укладу;
- подолання сформованої технологічної поляризації у розвитку країн і цивілізацій на основі об'єднання зусиль і розробки механізму трансферу високих технологій з авангардних країн до країн, що розвиваються;
- вироблення механізму глобального регулювання технологічного розвитку, реалізації стратегії інноваційного прориву, обмеження наслідків панування ТНК у цій галузі;

- формування системи технологічного партнерства цивілізацій, що потребує чіткого науково обґрунтованого понаддовгострокового прогнозу інноваційно-технологічного розвитку в глобальних масштабах, вибору системи пріоритетів, спільних програм із реалізації цих проектів і формування механізму ресурсного забезпечення їхньої реалізації [4, с. 228–229].

Основні контури системи технологічного партнерства, а також його інститути та механізми реалізації розкриті Ю. В. Яковцом [4, с. 229–234].

Певні передумови до цього поки склалися тільки в Європейському Союзі, де генерується близько третини глобального наукового знання і створюється єдиний європейський науково-дослідницький простір, орієнтований на формування загальноєвропейського ринку ідей, знань, досліджень, інновацій.

Найважливішими заходами у цій сфері є рішення щодо формування так званої «п'ятої свободи» – Європейського наукового простору. У зв'язку з цим рамкові програми ЄС були переглянуті з урахуванням необхідності формування загального наукового простору. Крім цього, були створені такі інститути, як Європейська дослідницька рада і Європейський технологічний інститут, на базі яких планується сформувати європейське наукове й інноваційне співтовариство світового класу. Ще один крок у цьому напрямку – підвищення координованості науково-дослідних ініціатив і програм всередині ЄС. З цією метою були запуснені Європейські технологічні платформи, тобто спільні технологічні ініціативи в ключових, стратегічно важливих сферах, які поєднують зацікавлених приватних і державних гравців із реалізації довгострокових планів на практиці. Серед останніх ініціатив, які покладені в основу порядку денного Європейського дослідницького простору до 2020 року («2020 Vision for the European Research Area»), можна зазначити заходи зі скасування бар'єрів для циркуляції наукових кадрів і кар'єрного зростання, розвиток унікальних пан'європейських дослідних установ та інфраструктур, трансфер технологій, заохочення взаємовигідного міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері [5].

Найважливішу роль у цих процесах відіграє міжнародне поширення технологій, які з'являються в окремих країнах, що стимулюється бажанням компаній вийти на світові ринки, закріпитися на них й отримати при цьому конкурентні переваги. Більш того, інноваційний розвиток є способом компаній «гри на випередження», тобто їх заявою на статус вже не локального, а глобального інноватора. Формами реалізації цього процесу є експорт інноваційної продукції, продаж ліцензій і патентів, організація виробництва інноваційної продукції за межами країни, в якій були розроблені відповідні технології [3]. Слід зазначити, що для досягнення цього компаніям-інноваторам із інших країн доводиться долати опір національних виробників. Однак міжнародний досвід свідчить, що більш тісна співпраця експортерів і імпортерів інновацій на міждержавному рівні та інтеграція їхніх ринків у цілому полегшують іноземним інноваційним компаніям діяльність у відповідній країні доти, поки приймаюча економіка не зможе самостійно виробляти

продукцію, аналогічну інноваційній, внаслідок чого конкуренція між країнами неминує загострюється.

Слід зазначити, що міжнародна конкуренція на глобальних ринках високотехнологічної продукції сьогодні має незрівнянно більш жорсткий характер, ніж на традиційних, що, безумовно, враховується при укладанні й реалізації міжнародних інтеграційних проектів в інноваційній сфері. Однак, незважаючи на природні протиріччя національних інтересів, в сучасному світі процес глобальної інноваційної інтеграції є незворотнім. Основними інструментами транскордонного поширення інновацій є прямі іноземні інвестиції, головними умовами успішності залучення яких є політична й економічна стабільність, інституційне середовище в країні, що приймає прямі інвестиції з високим інноваційним змістом, а також процес глобального генерування інновацій ТНК, які створюють і розвивають дослідницькі підрозділи в різних країнах, фінансують дослідницькі програми по всьому світі. Так, якщо наприкінці ХХ ст. частка коштів, витрачених на НДДКР 400 найбільшими ТНК світу, становила близько 23 % у світових відрахуваннях на дослідження і розробки, то до 2010 р. вона досягла 30–33 % [6, с. 368].

Крім цього, істотно збільшилися потоки іноземних інвестицій у НДДКР. Значне зростання їх обсягів характерне для більшості розвинених держав і зростаючого числа нових індустріальних країн. В останні роки на зарубіжні джерела фінансування доводиться все більша частка внутрішніх витрат на дослідження і розробки. При цьому найбільш емним ринком іноземних вкладень у НДДКР, порівняно з іншими країнами, є США. На їхню частку припадає близько 41 % їх сукупного обсягу, на частку Німеччини – 17 %, Великої Британії – 12 %, Японії – 5 %. За рахунок іноземних джерел фінансується 15 % загального обсягу промислових досліджень і розробок США [7, р. 257].

Слідом за США можна навести приклад Німеччини: витрати німецьких фірм у зарубіжні НДДКР у 2011 р. перевищили 15 млрд євро. Всього протягом 1995–2011 рр. вони виростили на 150 %. Інвестиції у зарубіжні дослідження зростають швидше, ніж інвестиції в національні НДДКР. Великі міжнародні компанії також активно проводять дослідження і розробки на території Німеччини. У 2011 р. сумарні витрати ТНК на НДДКР в цій країні склали 21,5 млрд євро [7, р. 257].

В цілому ТНК мають великий досвід створення і поширення інноваційних продуктів на ринках високих технологій, машинобудування та телекомунікацій, наведених на регіональному, національному та глобальному рівнях. Власне, для ТНК вміння створювати та поширювати інновації – найважливіша конкурентна перевага, що визначає положення компанії у галузі та перспективи її подальшого розвитку. Тому в кожній ТНК склалися власні традиції генерування, зберігання та поширення нового знання, велика частина з яких пов'язана із запуском інтеграційних механізмів і залученням в інноваційний процес усіх структурних одиниць компанії.

Аналіз діяльності ТНК зі створення і розповсюдження нового знання та інноваційних продуктів дозволяє виділити такі типи інтеграції їхніх структурних одиниць:

- «центр-світу»: активна взаємодія головного офісу з усіма структурними одиницями в інших країнах,

коли центр дає імпульс структурним одиницям щодо створення інноваційного продукту, координує їх дії, а інноваційний продукт стає надбанням всіх учасників інноваційного процесу;

- «регіон-регіону»: створення інноваційного продукту структурною одиницею ТНК в окремому регіоні, коли процес інтеграції запускається на етапі поширення інноваційного продукту і до нього підключаються інші структурні одиниці компанії;
- «регіон-світу»: генерування інноваційної ідеї на рівні головного офісу, коли реалізація здійснюється структурною одиницею ТНК у найбільш сприятливому регіоні [8].

При цьому вибір конкретного типу інтеграції структурних одиниць ТНК для вирішення інноваційних завдань багато в чому залежить від особливостей поширення інформації всередині компанії. На основі цього критерію виділяють такі типи транснаціональних компаній:

- «глобальний інноватор» із інтенсивним потоком інформації зі структурних одиниць у головний офіс і низьким рівнем поширення інформації у зворотному напрямку;
- «місцевий інноватор» з низьким рівнем поширення інформації між структурними одиницями та головним офісом;
- «гравець-інтегратор» з інтенсивним потоком інформації як з головного офісу до структурних одиниць компанії, так і в зворотному напрямку;
- «реалізатор» з інтенсивним потоком інформації з головного офісу до структурних одиниць компанії і низький рівень поширення інформації у зворотному напрямку [8].

Логічно припустити, що тип інтеграції «центр-світу», перш за все, характерний для ТНК «гра-вещь-інтегратор»; тип інтеграції «регіон-світу», навпаки, може бути властивий компанії «глобальний інноватор».

Крім того, в сучасному світі дедалі більшу роль відіграє глобальне технологічне співробітництво та партнерство, що виникає тоді, коли кілька різних компаній вирішують здійснити спільний проект, основною метою якого стає розвиток знань і створення інноваційних продуктів або обмін науково-технічною інформацією. При цьому для успішної інтеграції інноваційних потенціалів міжнародних учасників повинні дотримуватися три умови: спільний проект повинен ґрунтуватися на глибокій кооперації, а не на випадковій взаємодії; права власності на інноваційні продукти, що створюються, зберігаються за компаніями-учасниками; співпраця повинна супроводжуватися взаємним обміном ноу-хау, новими технологіями та процесами.

На практиці численні міжнародні комерційні проекти демонструють широке розмаїття економічних механізмів та інструментів, спрямованих на зниження витрат і максимізацію ефекту від співпраці. Одним із популярних типів глобальної інтеграції інноваційних процесів є глобальне науково-технічне співробітництво, що полягає у співпраці ТНК, університетських дослідницьких центрів і лабораторій. ТНК мають значний вплив на географію НДДКР у світі за рахунок контролю за переміщенням основних компо-

нентів, необхідних для здійснення інноваційних проектів: венчурного капіталу, висококваліфікованих кадрів, нових ідей і розробок. Так, опорними пунктами глобальної діяльності американських ТНК за кордоном служать створювані ними науково-дослідні центри, лабораторії, чисельність яких до 2010 р. досягла 206, які діють у 23 країнах і належать 85 американським компаніям [7, р. 256]. Світовим лідером за іншим показником також є США, де на одну лабораторію у фармацевтичній промисловості в материнській країні доводиться 3,62 за кордоном [7, с. 259]. Інші розвинені економіки також беруть участь у створенні глобально розподілених науково-дослідних центрів.

Все більш активний процес розміщення НДДКР за кордоном пов'язаний зі зростаючою конкуренцією на світових ринках, необхідністю підвищення ефективності досліджень і розробок, що знижується тривалістю життєвого циклу товарів і переходом до менш витратних фінансових схем. У зв'язку з цим витрати на проведення досліджень і розробок, що об'єктивно зростають щороку, у світі природного прагнення керівництва будь-якої компанії прискорити виведення нового продукту на ринок змушують ТНК вживати заходів із розміщення замовлень за кордоном, форсування НДДКР, через аутсорсинг швидко вирішувати найпростіші завдання з максимальним використанням місцевого персоналу. Останнє набуває все більшого значення, коли компанії не можуть знайти навіть у своїй країні достатню кількість кваліфікованого персоналу для виконання наукових досліджень. За деякими оцінками, Євросоюз відчуває нестачу в 700 тис. учених та інженерів, які могли б виробити продукцію обсягом до 3 % європейського ВВП [9].

Тому в найближчій перспективі НДДКР, особливо в стратегічних галузях, будуть концентруватися у всесвітньо відомих наукових центрах і наукомістких регіонах. Свідчення цього – компанії Силіконової долини, які займаються розробками із залученням передових зарубіжних компаній. Так, «Маусіта» – один із світових лідерів з виробництва побутової електроніки – має на території США близько 20 науково-дослідних підрозділів, багато з яких націлені на стратегічне партнерство зі спільнотою фірм Силіконової долини в цілях стимулювання інновацій у японських дослідницьких центрах. Один із найсучасніших – PanasonicDigitalCenter, який почав створюватися ще наприкінці 1998 р. [10].

Поряд із оптимізацією географічної структури глобальних досліджень всесвітні інноваційні проекти все частіше реалізуються в рамках таких спеціальних структур, як інноваційні консорціуми, стратегічні альянси, спільні підприємства й ін. На наш погляд, стратегічні альянси є перспективним інструментом реалізації всесвітніх інноваційних процесів і на перспективу в силу низки причин:

- проведення спільних науково-дослідних робіт знижує фінансові витрати з постійно зростаючою вартістю розробок;
- партнери за проектом отримують можливість обміну вже накопиченими знаннями й інформацією, що одержується в ході досліджень;
- велика вірогідність виходу на міжнародний ринок і кращі перспективи ефективного спільного

освоєння нового сегмента ринку при виході на нього з принципово новим товаром або послугою;

- синергетичний ефект для всіх учасників проекту за різними напрямками наукових досліджень.

Найбільш яскравий приклад глобалізації в цьому відношенні знову-таки демонструють Японія, США та Західна Європа. Тільки з 1980 р. до 1998 р. американські, японські та європейські компанії спільно сформували майже 9 тис. стратегічних технологічних альянсів. Найбільшу кількість таких міжнародних структур було створено у 1980-ті рр. в комп'ютерній, телекомунікаційній галузях, а також у мікроелектроніці [10].

На сьогодні створення стратегічних альянсів у сфері міжнародних НДДКР є вже досить поширеним явищем. На це вказується в матеріалах Маастрихтського економічного дослідного інституту з інновацій та технологій (МЕШТ), де зосереджені дані за 10 тис. стратегічних технологічних

альянсів, які були організовані 3500 ТНК в період з 1968 р. по 1998 р. З 1991 р. по 2001 р. зазначалося значне зростання кількості нових міжнародних технологічних альянсів між провідними світовими компаніями та більш потужними, порівняно з тими десятима тисячами, що виникли в період до 1998 р. Кількість таких найпотужніших альянсів за десять років зросла з 339 до 602, говориться в документах МЕШТ. За даними інституту, зазначається прискорене зростання кількості альянсів на контрактній основі – з 265 до 545, тоді як кількість альянсів, створених шляхом поглинання і злиттів, скоротилася з 74 до 57. Домінуюче становище в таких альянсах займають американські ТНК, хоча їхня частка і знизилася з 80 % в 1991 р. до 73 % у 2001 р., у той же час поступово зростає частка ТНК країн, що не входять до «тріади» (США, ЄС, Японія) [11].

Сучасну ситуацію, що стосується стратегічних альянсів у міжнародному бізнесі в ряді новітніх галузей, відображено в табл. 1 [12, с. 281].

Таблиця 1

Частка міжфірмових угод ТНК у сфері НДДКР на міжнародному та національному рівнях, 2011 р., %

Види угод	Інформаційні технології	Біотехнології	Виробництво нових матеріалів
Міжнародні:			
▪ США – Західна Європа	12	12	11
▪ Західна Європа – Японія	4	3	4
▪ Японія – США	9	7	8
США	20	18	21
Західна Європа	17	14	15
Японія	12	10	12
Національні:			
США	14	21	13
Західна Європа	11	11	9
Японія	1	4	7
Всього:	100	100	100

Як видно з даних таблиці, компанії Західної Європи, США та Японії активно співпрацюють із зарубіжними партнерами, причому близько половини міжнародних науково-технічних альянсів – американські.

Постійна взаємодія ТНК із партнерами, конкурентами, консалтинговими компаніями, університетами, науково-дослідними інститутами закладає основу для формування інноваційних мереж (innovation networks) – співдружності учасників інноваційної діяльності, що надають інформаційну, консультаційну, освітню та організаційну підтримку один одному з метою отримання і поширення нових знань та інноваційних продуктів [13]. На думку експертів, до основних переваг інноваційних мереж можна віднести регулярний обмін інформацією між суб'єктами інноваційного процесу, консультаційну допомогу та технічні ресурси, що надаються один одному в тимчасове користування [13].

Виникненню цього явища сприяли процеси глобалізації, інтенсивність яких із розвитком сучасних інформаційних технологій різко зросла наприкінці ХХ ст. Розвиток

подібних технологій також підстобнуло зростання ринків високотехнологічної продукції, які пережили справжній бум на рубежі ХХ–ХХІ ст., що стало іншим чинником, прискорившим появу інноваційних мереж. Стрімкий розвиток інформаційних технологій дозволив організаціям із різних країн легше налагоджувати контакти один із одним, а зростаючі ринки забезпечили стимул для розвитку бізнесу у сфері високих технологій, обмін знаннями та інформацією у світі значно прискорився.

Отже, виходячи на нові ринки, налагоджуючи нові зв'язки, ініціюючи та реалізуючи спільні проекти, беручи участь у створенні інноваційних мереж, ТНК стирають державні кордони, їх діяльність виходить на новий глобальний рівень і сприяє успішній міждержавній інтеграції в інноваційній сфері в напрямку формування глобального інноваційного простору.

Таким чином, процеси у галузі інноваційного розвитку мають свою логіку, що відповідає сучасним тенденціям розвитку світової економіки. Інновації, з одного боку, зближують економіки різних країн, а з іншого – призводять до

загострення міжнародної конкуренції. У світі формується глобальний інноваційний простір, що визначає стратегії розвитку як інноваційних процесів, так і глобалізованої економіки в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миндели Л., Заварухин В. Глобальные процессы в сфере науки и инноваций. URL: http://old.nasledie.ru/global/17_2/article.php?art=4
2. Кастельс М. Могущество самобытности // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология / под ред. В. Л. Иноземцева. М.: Academia, 1999. С. 292–308.
3. Archibugi D., Iammarino S. The Globalization of Technological Innovation: Definition and Evidence. *Review of International Political Economy*. March 2002. № 9. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.557.9703=rep1&type=pdf>.
4. Яковец Ю. В. Глобальные экономические трансформации XXI века. М.: Экономика, 2011. 382 с.
5. 2020 Vision for the European Research Area. URL: https://ec.europa.eu/research/era/pdf/2020-vision-for-era_en.pdf
6. Цветков В. А. Корпоративный бизнес: теория и практика. СПб.: Нестор-История, 2011. 504 с.
7. Bellman L., Webster J., Jeanes A. Knowledge Transfer and the Integration of Research, Policy and Practice for Patient Benefit. *Journal of Research in Nursing*. 2011. № 16. P. 254–270.
8. Kasper H., Lehrer M., Müller B. Integration-Responsiveness and Knowledge-Management Perspectives on the MNC. *Journal of Leadership & Organizational Studies*. 2009. Vol. 15 (3). P. 287–303.
9. Innovative Asia: how spending on research and development is opening the way to a new sphere of influence // *Financial Times*. 2005. 9 June.
10. Dunning J., Narula R. Multinationals and Industrial Competitiveness: A New Agenda. URL: <https://www.researchgate.net/publication/281656506>.
11. United Nations University – Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology. URL: <http://www.merit.unu.edu/research/index.htm>
12. Мильнер Б. З., Орлова Т. М. Организация создания инноваций: монография. М.: ИНФРА-М, 2013. 288 с.
13. Mytelka L., Farinelli F. Local Clusters, Innovation Systems and Sustained Competitiveness (2005). URL: <http://xcsc.xoc.uam.mx/apymes/webftp/documentos/biblioteca/localclusters.pdf>

REFERENCES

- Archibugi, D., and Iammarino, S. "The Globalization of Technological Innovation: Definition and Evidence" <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.557.9703=rep1&type=pdf>
- Bellman, L., Webster, J., and Jeanes, A. "Knowledge Transfer and the Integration of Research, Policy and Practice for Patient Benefit" *Journal of Research in Nursing*, no. 16 (2011): 254-270.
- Dunning, J., and Narula, R. "Multinationals and Industrial Competitiveness: A New Agenda" <https://www.researchgate.net/publication/281656506>
- "Innovative Asia: how spending on research and development is opening the way to a new sphere of influence" *Financial Times*, June 09, 2005.
- Kastels, M. "Mogushchestvo samobytnosti" [The power of identity]. In *Novaya postindustrialnaya volna na Zapade: Antologiya*, 292-308. Moscow: Academia, 1999.
- Kasper, H., Lehrer, M., and Muller, B. "Integration-Responsiveness and Knowledge-Management Perspectives on the MNC" *Journal of Leadership & Organizational Studies* vol. 15 (3) (2009): 287-303.
- Mindeli, L., and Zavarukhin, V. "Globalnye protsessy v sfere nauki i innovatsiy" [Global processes in the sphere of science and innovation]. http://old.nasledie.ru/global/17_2/article.php?art=4
- Milner, B. Z., and Orlova, T. M. *Organizatsiya sozdaniya innovatsiy* [The organization of innovation]. Moscow: INFRA-M, 2013.
- Mytelka, L., and Farinelli, F. "Local Clusters, Innovation Systems and Sustained Competitiveness (2005)" <http://xcsc.xoc.uam.mx/apymes/webftp/documentos/biblioteca/localclusters.pdf>
- Tsvetkov, V. A. *Korporativnyy biznes: teoriya i praktika* [Corporate business: theory and practice]. St. Petersburg: Nestor-Istoriya, 2011.
- "United Nations University? Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology" <http://www.merit.unu.edu/research/index.htm>
- "2020 Vision for the European Research Area" https://ec.europa.eu/research/era/pdf/2020-vision-for-era_en.pdf
- Yakovets, Yu. V. *Globalnyye ekonomicheskiye transformatsii XXI veka* [Global economic transformations of XXI century]. Moscow: Ekonomika, 2011.